

EPISTOLA ENCYCLICA

Ad omnes Antistites et catholicos Galliae.

LEO PP. XIII

VENERABILES FRATRES

SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

UTER gravissimas, quas pro universa Ecclesia gerimus, solitudines, placuit Nobis Pontificatus nostri tempore benevolam nostram affectum erga Galliam, eiusque generosum populum, etiam atque etiam testificari: Nosque in una ex nostris editis Encyclicis, cuius adhuc penes omnes memoria praesens est, intimos animi nostri sensus hac super re solemniter exprimere voluimus. Qui quidem potissimum animi affectus continenter intentos Nos tenuit, ut aliquam istius Nationis cum reverentia identidem rationem haberemus; ac praeterea factorum quae sive tristia, sive laeta pluribus abhinc annis inter vos istic evenerunt, seriem Nobiscum ipsi memoris repeteremus.

Serio intimusque, etiam nunc, naturam considerantes illius conspirationis, quam plerique istic late inierunt, ut in Gallia Christianam Religionem omnino deleant; atque efferae animi contentionem, quam penum atque integrum consiliorum suorum effectum consequi adnituntur, vel primas ipsas libertatis et iustitiae notiones pedibus proculcando, nullo respectu habito sive publicae opinionis, quam videlicet pleraque Nationis pars proficitur sive sanctissimorum iurum Catholicae Ecclesiae, quis fieri potest, ut magno Nos haud afficiamur dolore? Cumque funesta horum iniquorum aggressuum, qui et morum et Religionis, imo etiam reipublicae, sapienter intellectae, ruinam militanter, consecraria subinde prodire conspiciamus, qua ratione animi moerores, quibus obruimur, et mentis timores, quibus urgemur, verbis exprimere possumus?

Ceterum magna Nos consolatione recreatos persentimus, dum illum ipsum Gallicum populum, quo magis derelictus, immo potius hostiliter impetitus ceritur, morem ac zelum erga S. Sedem dupliciter conspiciamus.

Saepe numero intimo Religiosis sensu, ac sincero in Patriam amorem permoti Viri praeclarissimi, Oratores Legati omnium Ordini-

num civilis Societatis huc ad Nos ex Gallia sponte accurrerunt, gravibus continuisque Ecclesiae necessitatibus subvenire gestientes, et Christianae Sapientiae documenta consiliaque a Nobis effugitare cupientes, ut tuto confidere possent, sese ab Eius praeceptionibus, qui omnium Orthodoxorum Caput est, in publicis horum temporum calamitatibus constitutos, nunquam vel hilum recessuros. Et Nos vicissim filiis nostris sive voce, sive scripto, apertissime suggestimus, quid ab suo ipsorum Patre exposcere iure possent. Neque vero illos ad arimam despondendum adduximus; imo potius, ut in Catholicae Fidei suaeque Patriae defensionem amorem nisusque ingemarent, vehementer hortati sumus: quae quidem duo praecipua hominis officia eiusmodi sunt, ut ab his dum vivit, sese subducere possit nemo.

Hodieque vero etiam, Nos opportunum, imo necessarium existimamus vocem denno extollere, instantius exhortandi causa, haud quidem Catholicos tantummodo, sed et omnes Gallos cives honestos ac sensatos, ut omnium politicarum dissensionum germen eradicare et ab se longe expellere studeant, quo vires omnes ad Patriam pacem stabilendam unico conferre possint. Huius pacis pretium omnes agnoscent; hanc in dies magis omnes summis votis expetunt, exposcunt. Nos vero, qui eam omnium maxime exoptamus, quoniam illius in terris personam gerimus, qui Deus pacis est, Nos, inquam, per haec Litera, omnes quotquot istic sunt, honestos probosque cives, et generoso corde praeditos, compellamus ad Nos obsecrandos, ut eadem stabilis ac fecunda reddatur.

In primis uti commune principium et fundamentum orationis, veritatem satis notam assumamus; cui quique sanae mentis homines profecto adstipulantur, quamque elata voce omnium populorum historiae proclamant: nimirum Religionem, et quidem solam Religionem, sociale vinculum statuere posse verae ac perfectae pacis, in quavis natione super solidis fundamentis stabilendae conservandaeque sufficere.

Si quando aliquot familiae, quin domesticae Societatis iuribus officiisque nuncium remittant, ipsa natura duce, ita sese forte coniungerent, ut alterius amplioris Societatis, quae civilis Societas nuncupatur, se membra constituerent, earum procul dubio scopus ac finis est, non modo adminicula quaerere quibus, ad materiale ipsarum bonum consequendum perveniri possit; sed praesertim bonum maximum curare, quod est moralis civium perfectio. Secus enim societas isthaec cuius animalium ratione carentium complexu, quorum universa vita in sensualium instinctuum satisfactione consistit, parum profecto antecelleret.

Praeterea sine huius moralis perfectionis provehendae studio, difficile demonstrari poterit, civilem societatem homini, qua homo est, quamvis fortasse inutilem, haudquaquam tamen perniciosam fore.

Iam vero moralis perfectio in homine, ob hanc ipsam causam, quod eiusdem hominis inter se dissimilia iura simul et officia conciliare debet; quoniam ipsa in omnes humanos actus, uti quoddam

elementum, ingreditur, necessario Deum exigit, et cum illo Religionem, illud videlicet sacrum vinculum, cuius singulare privilegium est, ante omne aliud morale vinculum hominem Deo coniungere:— Enimvero moralitatis idea primum secum, fert quemdam dependentiae ordinem quoad *cerum*, quod est animae lumen; et quoad *Bonum*, quod est finis voluntatis: sine *Verbo*, sine *Bono*— nihil morale est hoc nomine dignum.

Quanam igitur est principalis atque essentialis veritas, ex qua omnis veritas derivatur? Deus est. Iterum: quanam igitur est suprema Bonitas, unde omne aliud bonum procedit? Deus est. Denique, quis est humanae rationis ac voluntatis, et nostri ipsorum quidquid sumus, Creator et Conservator, quemadmodum est etiam vitae nostrae finis ultimus? Profecto Deus— Quoniam igitur Religio illius obsequii, quo Deo nos iustitiae nomine subicere debemus, interna atque externa expressio est gravissima exinde veritas consequitur, videlicet: Omnes cives ut legitimus in sua Natione verae Religionis sensum sartum tectumque servent, atque, si opus fuerit, strenue defendant, ad sese mutuo consociandos obligari: si quando ex. gr. aliqua secta athesi contrariis naturae atque historiae protestationibus despectis, Deum ab Societate expellere adintur, certissime fore confidens, ut quam primum in intimo humanae conscientiae sicut omnis moralitatis sensus extinguatur.

Hac super re inter homines, qui honestatis notionem nequaquam amiserint, nullum esse post dissidium. In Catholicis autem Gallicis religiosus iste sensus profundior adhuc atque universalior procul dubio esse debet, ipsi enim ad veram Religionem pertinenti honore fruuntur. Profecto si, quaevis ea sit, Religiosis dogmata tamquam bases in humanarum actionum honestate definienda, et in cuiusvis bene ordinatae Societatis constitutione perficienda semper et ubique adhiberentur, omnino evidens est, Catholicam Religionem, hanc ipsam ob causam, quod vera Religio est Christi Iesu, efficaciam praeceteris omnibus possidere, quae ad vitam sive in quolibet civium, sive in universa hominum Societate iuxta rectae rationis normam apprime dirigendam, necessario requiritur. Cuius rei aliquo modo splendidum exemplum opus est? Id ipsamet Gallia nobis suppeditat. Nam quo magis ipsa Christiana Religione proficiebat eo magis ad illud gloriae fastigium, quo tandem pervenit, pedetentim progredi cernebatur; ad summam videlicet domi bellicae potentiam. Nimirum naturalis eiusdem magnanimitate christiana charitas uberem novae vis fontem addidit: mirabilis eius agendi elacritas illico veluti quoddam gloriae calcar, dirigens lumen atque constantia communium naeta est, christianam scilicet Fidem, quae Galliae manu in humani generis annalibus adeo gloriosas paginas exaravit. Et hodie eius Fides nonne praeteritis Galliae inclytis gestis nova inclyta gesta adicere pergit? Ingenio atque animi vi inexhausta in communi Patriae solo charitatis opera in dies multiplicare conspiciuntur: omnium admiratione in dissitas barbarasque regiones proficisci identidem

cernitur; ubi sere proprio, et Evangelii praeconum suorum laboribus imo etiam proprio profuso sanguine, Galliae illustre nomen, et Catholicae Religionis beneficia uno eodemque tempore assidue propagat.

Hisae praeclaris decoribus nuntium remittere quaecumque coetorquim sint privatae singulorum opiniones, Gallorum profecto audebit nemo: hoc enim idem esset, ac Patriam eiurare.

Iam vero populi cuiuslibet historia ineluctabili ratione demonstrat, quodnam elementum sit, quo eiusdem populi magnitudo civilis generatur, conservatur, atque perficitur. Hoc vero si quando illum deficit tum nec auri uberior copia, neque armorum vis eundem populum a morali ocausu, ac fortasse etiam ab extrema ruina salvare poterit. Quis autem in praesenti non intelligit, hanc omnium Galliarum, qui Catholicam Religionem profitentur, potissimam esse debere sollicitudinem curamque, ut eandem sartam tectam teneant; idque eo maiori pietatis ardore, quo magis inter ipsos eadem christiana Religio perdaellum Sectarum acerrimum atque omnino implacabile odium subire cogitur? In hac palaestra non segnitium in agendo, nec partium divisionem sibi unquam permittere licet; quarum prior ignaviam Christiano homine indignam argueret; altera vero satis funestae imbecillitatis causa foret.

Atque hic, antequam ulterius progrediamur, calumniam meminisse iuvat vaferime ab adversariis in vulgum sparsam, ut odiosis imputationibus contra Catholicos atque in ipsam S. Sedem per ipsos delatis, fidem conquirant. Assertitur ergo, verum scopum vimque actionis Catholicis per Nos suggestae in suae Fidei defensionem tamquam occultum praecipuumque motorem haudquaquam Religiosis defensionem reipsa habere, sed ambitum potius civilem dominationem super laicum Principatum in Ecclesiam conferendi. Id quidem est satis vetustam calumniam iterum excire: eius enim inventio primis ipsius Christianae Religionis adversariis iure tribuitur. Enimvero nonne fuit eadem ab initio contra adorabilem Redemptoris nostri Personam licet concinnata? Profecto: insimulabatur enim Ipse, sive quando animas sua praedicatione illuminabat, sive quando corporalibus, aut spiritalibus agrorum languoribus divinae suae bonitatis thesauris modebatur, ob politicas rationes id agere. «Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa videri Caesari, ut dicentem se Christum Regem esse» (Luc. XII. 2). «Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris: omnis enim qui se Regem facit, contradicit Caesari:.... Non habemus Regem nisi Caesarem» (Io. XIX. 12-15).

Hae calumniae adamussim fuerunt, minis commixtae, quae mortis sententiam a Pilato in Eum, quem ille plus semel innocentem declaraverat, tandem extorserunt. Auctores vero huius mendacii, aliorumque eiusdem generis, nihil omiserunt ut ea longe lateque per suos emissarios propagarent: quemadmodum S. Iustinus Martyr hoc idem sui temporis Iudaeis exprobat: «Tantum aebet ut poenitentiam egeritis, postquam Eum a mortuis resurrexisse accepistis, ut

etiam.... eximii delectis viris, in omnem terrarum orbem eos miseritis, qui renunciant, haeresim et sectam quosdam impium et iniquam excitatam esse a Iesu quodam galilaeo seductores. Dial. cum Triph.

Christianam Religionem adeo audacter infamantes eius adversarii, quid ipsi facerent optime noverant: id nimirum sibi assequendum proposuerant, fornicandum contra eam adversarium, Romanum videlicet Imperium, concitare. Calumniam suo itinere progressa fuit: Atque Paganis, illorum oblocutionibus temere fidem habentes, primos Christianos—homines inutiles, periculosos cives, seditiosos, Imperii atque Imperatoris inimicos—certatim appellabant. (Tert. in Apolog. Min. Fel. in Oct.)

Frustra Christianae Religionis Apologistae suis scriptis, frustra Christiani praecleara sua vivendi ratione ad demonstrandam quam absurdae ac sceleratae essent huiusmodi insimulationes incubuerunt; neque illis, neque huic Paganis sive oculis, sive animis intendere dignabantur. Vel ipsum Christianum nomen isdem erat tamquam belli denunciatio; et Christiani hanc unam ob causam, quod Christiani essent, inter alterutrum se artissime constitutos conspiciant; ut apostasiam solgere deberent, aut martyrium. Eadem quaerelae, iidemque rigores sequentibus saeculis plus minus renovati sunt, quoties supremi Principes proprii imperii nimis zelotypi, et malevoli in Ecclesiam animo affecti forte occurrerunt.

Isti quovis tempore proferre probe noverant, et in publicum edere, uti probabiles damnationis cussas, confictos Ecclesiae aggressus in laicum Principatum, ut huic saltem iuris speciem ad usurpationem conficiendam, vimque Christianae Ecclesiae inferendam suppeditarent.

Nos ad huiusmodi praeterita facta raptim recensenda officio compulsi fuimus, ne Catholici animo deficiant in praesenti, neque perturbentur. Colluctatio quidem quoad rei essentiam eadem semper est: semper Iesus Christus positus in signum contradictionis hominum: semper eadem adminicula ab hodiernis Christianae Religionis hostibus adhibita; adminicula profecto vetera quoad substantiam, et quoad formam vix immutata: sed proinde etiam semper eadem defensionis rationes a nostris sive Apologistis, sive Doctoribus, sive Martyribus perscrutae indicatae.

Quod illi fecerunt, nobis itidem faciendum apprime est. Igitur ceteris rebus omnibus Dei atque eius Ecclesiae gloriam praeponeamus: pro eadem constanti atque efficaci animi contentione laboremus; curamque successus Christo Domino relinquamus, qui nobis dicit: «In mundo pressuram habebitis; sed confidite, Ego vici mundum»—(Io. XVI. 33).

Ut illuc peringamus, quod quidem Nos iam ante monuimus, arcta animorum coniunctio necessaria est; ac si eo nos pervenire cupimus, cuiusvis propriae opinionis studium deponere opus est, quod communis actionis vim atque efficaciam minuere possit. Hic

vero Nos ad civiles Gallorum dissensiones super agendi ratione in praesenti Republicae statu adhibenda concitatis alludere praecipue volumus: quaestio profecto haec est, quam Nos ea perspicuitate, quam rei ipsius gravitas exigit, pertractare desideremus: a principis certis statuendis exordientes ad practica exinde consecraria deducenda progrediemur.

Peraeque ac variae civiles Dominationis hoc ipso saeculo sibi invicem istis successerunt, atque unaquaeque suam, qua a ceteris plane distinguitur, formam habet: Imperium, Monarchia, Respublica, seu Democratia. In abstractis cogitationibus nos sistendo, ad definiendum, quatenus ex illis formis, in se ipsis desideratis, optima sit, fortasse perveniri non potest: item verissime affirmari unamquamque eorum bonam esse dummodo ad proprium finem, scilicet ad bonum commune propter quod socialis auctoritas constituta est, recto dirigatur.

Denique adicere convenit, ex iisdem formis, si quidem haec inter se conferantur, hanc aut illam civilis Dominationis formam sub aliquo aspectu ceteris praeferrí posse; ut quae huic aut illius nationis indoli ac moribus maxime omnium congruit. In hoc abstractarum idearum ordine Catholici, quemadmodum cives omnes, ex pluribus civilis regiminis formis unam alteri praeferréndi plena atque integra libertate fruuntur, hanc nimirum ob causam, quod nulla eorum, per se spectata, nec rectae rationis dictatis, neque christianae Religionis dogmatibus adversetur. Atque id profecto satis est ad plene comprobendam laudem dignam Ecclesiae sapientiam, dum in ea cum quolibet civili Principatu exteris relationibus neutiquam formarum rationem habet, quibus idem Principatus in vicem distinguuntur, ut maximi momenti populorum negotia ad Religionem spectantia libere pertractet; quam sciat, se suo ipsius munere ad eadem praeceteris, quae eorumdem populorum interesse possunt, tuenda obligari.

Nos huiusmodi principia in nostris praecedentibus Encyclicis iam exposuimus; necesse tamen erat eadem iterum in memoriam revocare ad ampliore huius rei, quae Nos hodieque maxime distinguit, declarationem.

Si vero ab abstractis ad facta expendenda descendimus, opus est sedulo cavere, ne principia haec statuta abnegentur. Illa quidem immota consistunt: at tamen quando eadem facta evadunt characterem praeserunt rei cuiuspiam usu contingentis atque variabilis, quae ab ipsa determinatur, unde eorumdem Principiorum applicatio producta fuit. Seu aliter: etsi unaquaeque civilis Gubernii forma per se bona est, et supremo populorum Ragim ni aptari potest; reipsa tamen penes omnes populos civilis Potestas non nisi sua unica forma occurrat; quisque utique suam propriam possidet. Forma isthaec ex historicorum, vel nationalium, semper nihilominus ad homines pertinentium, adiunctorum complexu exorta fuit: quae quidem adiuncta in unaquaque natione ipsius Legibus in posterum transmittendis, ac fundamenti loco habendis, originem dederunt: ac per eadem, haec

aut illa specialis forma civilis Regiminis definita reperitur; hoc videlicet fundamentum transmittendae supremae cuiuslibet potestatis in posterum.

Inutile hic monere ducimus, singulos cives ad haec ita constituta Regimina subeunda obligari nihilque pertinandum, ut eadem pervertant, aut eorumdem formam immutent. Ex quo factum est, ut Ecclesia, quae una in terris maxime omnium veram atque sublimem civilis potestatis notitiam depositi loco custodit, quoniam omnem potestatem a Deo derivari docet, rebelles homines legitimam auctoritatem detrectantes continenter reprobrat. Idque eodem etiam ipso tempore, quo Reges ac Principes potestate sibi tradita abutebantur, orbantes sese hanc ob causam Praesidio omnium validissimo ad suam auctoritatem fulciendam ipsis tributo, atque omnium maxime efficaci adminiculo ad obtinendam in Imperii leges populorum observantiam. Nunquam profecto satis omnino pendenderentur apprime nota, haec super re b. Petri Apostoli praecepta, quae Ipse, in mediis paganorum insectationibus, primis illi Christianis per Epistolam dabat: «Omnes honorate: fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate» (I. Petr. II. 17.)

Tum etiam Apostoli Pauli praecepta: «Observo igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus; pro Regibus et pro omnibus, qui in sublimitate sunt, quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate; hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo».—(I. Timoth. II. 1. et seqq.)—

Attamen hic sedulo animadvertere oportet; quaecumque sit in qualibet natione civilis Regiminis forma, nequaquam eandem tamquam ita definitivam habendam esse, ut immutabilis persistere perpetuo debeat; etsi forte haec fuerit eorum intentio ac voluntas, qui ab initio illam determinarunt. Sola quidem Ecclesia Christi Iesu sui Regiminis formam conservare hactenus potuit, ac procul dubio eandem usque ad temporum consummationem conservavit. Ab Eo quippe fundata, qui est *heri et hodie, et erit in saecula* (Heb. XII, 8.) ab Eodem in ipsa sui origine, omnia, quae ad divinae suae missionis opus per instabilem huic rerum humanarum Oceanum rite exsequendum necessaria sunt, abunde recepit.

Tantum vero abest ut ipsi Ecclesiae essentiali sui Regiminis constitutionem transformare opus sit, ut nec potestatem quidem habeat conditiones abdicandi verae libertatis ac supremae autonomiae, qua eam divina Prudentia communis boni causa communit.

Quod autem ad Societates mere humanas attinet, est factum recentis historicis documentis comprobatum, tempus, hanc insignem rerum terrestrium transformationem, in civilibus illarum institutionibus gravissimas immutationes identidem effecere. Interdum quidem Regiminis formam aliquantum tantummodo immutat; alias vero eo progreditur, ut prioribus formis aboletis, novas, easque omnino

diversas, substituat; immo etiam quandoque ipsum transmittendae in successores supremae potestatis modum immutat.

Quomodo autem istae immutationes, de quibus loquimur, rei publicae contingunt? Hae aliquando violentis auctoris Nationis crisisibus, nimis frequenter sanguinolentis, succedunt; in quarum aestu praecedentia Regimina evanescent: tum vero ecce Anarchia, quae iam ibi dominatur: statim publicus civitatis ordo ab imis usque fundamentis subversus est. Tunc quaedam socialis necessitas Nationi imponitur: ipsa sibi cogitur sine mora consulere.

Cur, inquam, ius illi non erit, imo potius officium: ab huiusmodi rerum statu, qui eam adeo graviter perturbat, sese subtrahendi; pacemque publicam in pristinam ordinis tranquillitatem restituendi? Imvero ista socialis necessitas novi Regiminis constitutionem atque existentiam iustam comprobat, quamlibet ea demum formam assumat quoniam in hypotesi, in qua versamur, haec nova Regimina ordini publico restituendo interim necessario requiruntur; quam nullus ordo publicus sine aliquo civili Regimine consistere nequeat.

Exinde consequitur, universam rei novitatem, in huiusmodi eventibus, politica civilis Regiminis statuenda forma, vel eiusdem Regiminis in successores transmittendi immutata ratione conterminari: at vero nullo modo Regimen ipsum per se spectatum attingere. Istud profecto immotum atque observantia dignum esse pergit: namque idem si intinuit in ipsa sui natura inspicitur, communi bono, quod ratio suprema est, unde humana Societas suam originem ducit, consulendi causa statutum est atque imponitur. Aliis idem verbis: in qualibet hypotesi civilis potestas, ut talis considerata, a Deo est, ac semper et ubique non nisi a Deo.—Non enim est potestas, scribit Apostolus, nisi a Deo.—(Rom. XIII. 1.)

Quapropter cum nova Regimina, quae hanc immutabilem potestatem representant, reipsa constituta sunt eadem cives sponte subire non modo haud vetantur; verum etiam ob communis boni necessitatem, cuius causa exorta sunt et persistet, omnino iubentur. Praesertim vero quam populorum rebellio odium inter cives acuit, civilia bella excoit, Nationemque ipsam in Anarchiae chaos delicere possit. Hoc autem magnum observantiae et submissionis officium eatenus perseverabit, quatenus id communis boni necessitas exiget; quod quidem publicum bonum apud Deum, et in humana Societate prima atque ultima lex est.

Propterea satis superque omnibus ipsa se probat Ecclesiae sapientia in tuendis, cum plerisque Principatibus, qui centum abhinc minus annis, nunquam tamen sine violentis gravibusque rei publicae concussibus, sibi invicem in Gallia subinde successerunt, mutuis relictionibus. Cunctis Galliae populis ista agendi ratio, qua tamen se erga Republicam, quod est praesens suae ipsorum Nationis Regimen, in civilibus quidem rebus gerere debeant, plane est omnium tutissima ac saluberrima. Longe igitur ab ipsis absint politicae quaeque dissensiones, quae eos in diversas partes distrahant: omnes imo

potius suos conatus una coniungere atque conferre debent, ut suae Patriae decus, amplitudinemque aut conservent, aut iterum erigant, extollant.

At vero difficultas hic sese obicit: «Ista Respublica, (Nobis aggeritur) adeo infenso animo a Christianis quibusque institutis abhorret ut honesti quique homines, ac multo magis Catholici, eidem se subiciere, salva conscientia, non possent». — En videlicet prae ceteris causis, quod civilibus dissectionibus originem praebuit, easque acrius exasperavit. Huiusmodi satis molesta atque inopportuna opinionum diversitas facile evitari potuisset, si solerter ac prudenter habita fuisset eius praegravanda discriminis ratio, quod inter Regimen civile iam constitutum, et Legislationem intercedit. Si quidem Legislatio ab ipso civili Regimine, eiusque forma, quaevis ea sit, adeo differt, ut sub Regimine, cuius forma vel maximo omnium forte praecellens sit, Legislatio detestabilis esse possit: contra sub Regimine, cuius forma maximo omnium imperfecta sit quandoque possit optima Legislatio haberi. Hanc veritatem historicis documentis comprobare facile admodum esset: sed hoc ad quod bonum obtinendum? Omnes enim hac de re affatim persuasi sunt. Equis vero melius quam Ecclesia id scire potest, quae stabiles relationes cum omnibus civilibus Principatibus quovis tempore habere consuevit? Profecto ea magis, quam alii Principes ac Reges, dicere noverit, quod ipsi sibi consolationem, aut dolorem attulit, legesque quorumcumque Dominatum, qui ab Romano Imperio ad nos usque populos vicissim moderati sunt.

Si per Nos nuper allata distinctio elucens esse momenti videatur; sed vero etiam sui rationem manifestam habet. Legislatio enim eorum hominum opus est, qui civili potestate praediti, et Nationem quampiam reapse gubernant. Inde consequitur, in praxi, legum qualitatem magis ab istiusmodi hominum morali conditione, quam ab ipsa civili Regiminis forma derivari. Hae igitur leges erunt sive bonae, sive malse prout Legislatores bonis aut pravis sensibus imbuti fuerint, ac sese sive civili prudentia, sive immoderatis animi affectionibus dirigi siverint.

In Gallia vero, pluribus abhinc annis, civiles quasdam magni momenti leges contra Religionem, ac proinde contra ipsum commune Nationis bonum, infesto animo latas prodixit omnes fatentur; idemque, per summum infortunium, factorum evidentia comprobatur. Nos ipsi sacro, quo fungimur, muneri obsequentes, gravos vividisque querulas Et, qui tum supremam Reipublicae administrationem gerebat, haud semel admovimus. Sed nihilominus in ira et Religionis odio perseveratum est: malum proinde gravius evasit; ut nemo mirari debeat, Galliae Episcopos, quos Spiritus Sanctus variis istis atque illustribus Ecclesiis singulorum regentis destinavit, Ministerii sui munus esse, et quidem recens, existimasse, dolorem suum ob novam conditionem apprimere aerumnosam, quam iidem supremi Reipublicae Administratores Ecclesiae catholicae in Gallia creantur,

palam facere. Nae Gallia infelix, Solus Deus profundam malorum abyssum, quo illa mergenda erit, permetiri potest, si isthaec Legislatio, potius quam melior fiat, in incepta ab iustitiae tramite aberratione persistet; quae quidem ad evellendam penitus ex Gallorum animo et corde Religionem, unde hi inter ceteros populos adeo magni effecti, sunt, procul dubio perveniet.

En examissim palaestras solum, ubi probi quique homines, omnibus politicis dissectionibus amandatis, ad oppugnandos quibus libet legitimis honestisque aemuliculis, exterminandosque huiusmodi in dies magis excrecentes civilis Legislationis abusus, sese una acris sime coniungere debent. Nec vero reverentia constitutus potestibus debita id interdiceret posset. Haec enim nec observantiam nec (multo minus) obedientiam nullis limitibus definitam, quibuslibet Legislativis (ut aiunt) praescriptionibus, per ipsam constitutum Regimen editis, exhibendam tamquam debitam exigere potest, atque imponere.

Nam quae in oblivionem abeat: Lex est praescriptio iuxta rationem ob commune bonum, ab iis, qui huius rei gratia potestatis munus acceperunt, facta ac promulgata. Ea propter neutiquam Legem ferentis potestatis actus, quique ii sint, approberi poterunt, qui Religioni Deoque adversentur; imo contra omnino reprobandi sunt. Id profecto est, quod magnus Hippoensis Episcopus Augustinus his verbis eloquentissime debarbat: «Aliquando... Potestates bonae sunt, et timent Deum; aliquando non timent Deum. Iulianus extitit infidelis Imperator, exiit apostata, iniquus, idololatra: ad causam Christi, non agnoscebat nisi illum qui in Coelis erat. Si quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, praeponebant illi Deum; quando autem dicebat; producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperebant. Distinguebant Dominum aeternum a domino temporali, et tamen subditi erant, propter Dominum aeternum, etiam domino temporali» (Enserat. in Ps. CXXIV. n. 7. fin.)

Nos equidem novimus, Altheum quemque deplorabili suae rationis, ac magis etiam suae voluntatis, abusu haec principia denegare, sed enimvero Atheismus adeo turpis error est, ut idem (quod in humanitatis laudem dictum sit) divini iuris conscientiam abolere, etque civilibus Principatibus idololatriam sufficere nunquam possit.

Quum principia, quae nostram sive erga Deum, sive erga humanam potestatem, agendi rationem moderati debent, adeo definita sint, nemo hominum a studio partium alienus poterit Catholicos Gallos insimulare, quod hi nec laboribus, neque aerumnis quibuslibet perierendis parentes, id Patriae suae conservare conentur, quod eidem absolutis conditio salutis est; quod omnia Maiorum gesta per historiam ad nos usque transmissa, summam complectitur; quod denique oblivioni unquam dare Gallis omnino non licet.

Antequam hisce nostris literis finem imponamus, duo alia iis, quae haecenus disputavimus, arete connexa; quaeque, cum ipsamet Religionis commoda rationesque proprius attingant, aliquam opinio-

num discrepantiam inter Catholicos istis excitare fortasse poterunt breviter commemorare Nobis placeat. Quorum prius est quod *Concordatum* appellat quod quidem concordiam inter ecclesiasticam civilemque Potestatem tot annis in Gallia faciliorem reddidit. Utrum vero istud de publicis rebus ad Ecclesia pertinentibus solemne mutuumque Pactum, ab S. Sede quovis tempora fideliter observatum, ab Gallico etiam Regimine pariter observatum fuerit, ipsimet catholice Religionis adversarii non conveniunt. Horum quidam auctiores Pacti eiusdem abolitionem vellunt, ut ita civili Regimine libera Christi Iesu Ecclesiam exagrandi potestas fiat.

Contra vero quidam alii, maiori caliditate praediti, vellunt, aut saltem se velle ostendant, illius Pacti conservationem; non ideo tamen quia in civili Potestate officium agnoscant subscriplis pactionibus manendi moremque gerendi; sed unice ut civili eidem Regimini beneficiis in ipsum ab Ecclesia collatis frui liceat; quasi vero per se quisque susceptas obligationes ab obtentis beneficiis pro suo libito seiungere possit; quum haec duo ita invicem connexa sint, ut quid unum necessario constant.

Per ipsos igitur *Concordatum*, quod vocant, aliud in posterum profecto non erit, nisi catena, qua Ecclesiae libertas, cuius ipsa divinitus, quod ebalienari non potest, ius habet, misere compediatur.

Harum opinionum ultra praevalebit. Nos equidem ignoramus: sed ideo tantummodo eandem huc afferre volumus Catholicos monendi causa, ne hoc super re dissensionis provocent, cuius quidem tractatio ac definitio ad S. Sedem omnino pertinet.

Non item eandem loquendi rationem, de altera adversariorum opinione disserentes, adhibebimus; qui tamquam solidum civiles Regiminis fundamentum hoc videlicet principium statuunt.—Civilem Principatum ab Ecclesia atque hanc vicissim ab illo seiungendam esse.—

Hoc quippe idem esset, ac civilem legum ferendarum potestatem a christiana divinaque separare.

Nos quidem hic in huiusmodi principii absurditate demonstranda distineri atque immorari nolumus; quisque per se id facile intelliget. Quoniam vero civilis Principatus Deo, quae Dei sunt, dare recusat, necessaria consecutione, id etiam Civibus, quod ipsis, quatenus homines sunt, iure debetur, praestare detrectat. Nam velint nolint adversarii, vera hominis iura ex eius erga Deum officiis examissim exoriuntur. Exinde consequitur, civilem Principatum hac in re deficientem, praecipuum, ob quem institutus fuit, scopum destruere, ac supremam propriae existentiae rationem quodammodo abnegare.

Haec nimirum, quae nuper enunciavimus, veritates adeo evidentior ab ipsa hominis ratione proclamantur, ut ab omnibus, qui immoderatis animi affectionibus non obsecantur, consensum vel invitum extorqueant.

Quapropter Catholicis ea solertia, qua nunquam satis, ab huiusmodi separatione admittenda promovendaque caveant. Profecto

civilem Principatum velle ab Ecclesia seiungi, idem est ac velle (id enim natura ex inde consequitur), Ecclesiam ad ea solummodo libertate vivendum adigi, quae omnibus Civibus communis est. Ista quidem vitae conditio quibusdam in regionibus reapse Ecclesiae contingit. Ea tamen vivendi ratio, quamvis innumeris, iisque gravibus, scateat incommodis; siquid nihilominus praesertim emolumentum, praesertim vero cum Legislator, felici se manifesta inter legem latam et Legislatorem ipsum discrepantia et contradictione, christiani sensibus imbutum se prodit et christiane gubernat. Haec autem emolumenta etsi ipsum separationis peragendae principium per se falsum atque iniustum, verum ac iustum efficere nequeant, neque eiusdem protendi cupiam trahunt potestatem, tolerabilem tamen reddunt huiusmodi rerum conditionem, quae quidem, in praxi omnium pessima profecto non est.

At vero in Gallia, quae catholica natio est ob eius vetustam a Maioribus traditam fidem, quam maior Galliae pars in praesens proficitur, Ecclesia in ista precaria vitae conditione, quam apud nonnullos alios populos subire cogitur, collocari omnino non debet. Catholicis autem eo minus hanc separationem promovere licet; quo melius adversariorum, qui eandem expellunt, mentem voluntatemque norunt. Hisce postremis (idque ipsimet adversarii satis manifesto fatentur), eiusmodi separatio idem est, ac plena et integra politicae Legislationis ab ecclesiastica Legislatione et potestate emancipatio; imo etiam, quod ad Christianae societatis, seu Ecclesiae, commoda, iura rationesque pertinet, absolutus contemptus; atque ipsa demum propriae sua civilis existentiae abnegatio.

Hi nihilominus exceptionem quamdam hisce verbis conceptam statuunt: Si quando Ecclesia civili libertate et legum praesidio, quibus omnibus vel minimis Galliae civibus communi iure frui permittitur, abutens, duplicata activitate ipsius propria, prosperos operae suae successus dare satagat; illico civile ipsum per se Galliae Regimen adveniens, seseque immittens, poterit atque omnino debebit omnes Catholicos Gallos ab ipso iure communi extorres declarare. Quae quidem omnia ut uno verbo complectamur; supremum horum hominum finis, atque animi volam, esset Societatis humanae, si fieri posset, ad Gentilitatem reditus: Ecclesiam civilis Dominatus agnoscere renuit, nisi forte cum eidem illam exagitare placuerit.

Nos, Venerabiles Fratres, breviter quidem, sed tamen dilucide, si non omnia, at saltem praecipua capita explanavimus, circa quae catholici Galli, imo omnes sano iudicio praediti voluntatum coniunctioni atque concordiae sedulo studere debent, ut quod adhuc possibile est, malis quibus Gallia afflicta, aliquid remedium afferant, eiusque decus amplitudinemque denuo relevent.

Haec autem capita sunt.—Religio et Patria; civilis Potestas et Legislatio; debita agendi ratio erga eandem Potestatem, eandemque Legislationem; *Concordatum*, quod vocant; civilis Principatus et Ecclesiae mutua separatio.—Nos equidem in spem adducimur, per

horum capitum declarationem pleniorumque bonae fidei hominum falsas opiniones disiciendas esse, facilioremque redditum iri animorum concordiam, ac per ipsam, perfectam omnium istie catholice unanimitatem ad pugnandum pro Christo, *qui Gallos diligit*

Quae nam cordis nostri consolatio, Venerabiles Fratres, cum Vobis ad hanc viam arripiendam animos addimus, Vosque huic nostrae invitatione docili mente respondere conspeximus! Vos, Venerabiles Fratres, vestra auctoritate, vostroque, quo pro Ecclesia ac Patria praeter ceteris flagrare videmini, adeo illustri zelo, huic eximio operi conciliandae pacis validum subsidium perteretis.

Nos item sperare volumus fore ut si qui civili potestate praefugent, haec nostra verba magni facere velint, quae Galliae prosperitatem felicitatemque unice spectant.

Interim paternae nostrae in Galliam dilectionis pignus, Vobis, Venerabiles Fratres, vestroque Clero, atque omnibus Catholicis, qui sunt in Gallia, Apostolicam benedictionem libenter impertimus.

Datum Romae die XVI Februarii anno MDCCCXCII Pontificatus nostri XIV.

LEO PAPA XIII

EPÍSTOLA ENCÍCLICA
DEL SANTÍSIMO ROSARIO
LEON P. XIII.

Venerables Hermanos: Salud y bendición apostólica.

SIEPRE que se Nos presenta ocasión de excitar y aumentar en el pueblo cristiano el amor y el culto de la augusta Madre de Dios, Nos sentimos lleno de contento y felicidad, no solamente por la excelencia y la múltiple fecundidad del asunto en sí mismo, sino porque responde dulcemente á los sentimientos más íntimos de Nuestro corazón. En efecto, la devoción á María Santísima, devoción que, por decirlo así, Nos recibimos con la leche que mamamos, ha ido creciendo y arraigándose en Nuestra alma á medida de la edad, según íbamos viendo más claramente cuán digna de amor y veneración es Aquella á quien el mismo Dios amó y prefirió desde el principio sobre todas las criaturas, y á quien, enriqueciéndola con señaladísimos privilegios, escogió para Madre suya. Las muchísimas y espléndidas pruebas de generosa bondad con que Nos ha favorecido, y que no podemos recordar sin que los ojos se Nos llenen de lágrimas de gratitud, son nuevos y poderosos estímulos para mantenernos fiel á tal devoción. Porque en las muchas, varias y difíciles circunstancias de nuestra vida recurrimos siempre á la Santísima Virgen, á ella volvemos amorosamente Nuestros ojos, y, desahogando en su corazón temores y esperanzas, la hemos pedido siempre que se digne asistirnos piadosa como madre, y nos alcance la gracia de que podamos corresponder á su amor con un verdadero cariño filial. Elevado más tarde, por inescrutable designio de la Providencia, á esta Sede del bienaventurado Apóstol San Pedro, es decir, á representar en la Iglesia la Persona misma de Jesu-Cristo, movido por la